

◎ ════════════════════════ ◎ ════════════════════════ ◎

EL MERCURI EN EL TRACTAMENT
DE LA FEBRE TIFOIDEA

pel DR. J. WENBERG

No està en mon esperit, al parlar-vos del mercuri en la terapèutica de la dotineuteria, el crear-me una aureola d'innovador, que per altra part no'n soc mereixedor, i si sòls posar de relleu un mitjà de tractament per l'Ebertheriossi que ha sigut abandonat i quasibé menyspreuat sens fonament, per haver nascut en plena efervescencia de la ciencia biològica quan en l'horitzó científic apareixia com sol de promissió la teoria encara no ben comprovada en la tifoidea, de la serumterapia i de la vacunoterapia. Era en l'any 1887, quan el Dr. Rondot de la Facultat de Burdeus referí 21 èxits sobre 23 cassos tractats amb el biclorur de hidrargiri i «Rondot, quals èxits no ha negat ningú dès de 1887, creu que gracies a aquest tractament s'escurca el desenrotlle de la febre tifoidea, que queda delmada en llurs expressions sintomàtiques, sobre-tot per lo que respecta a la duració i a l'intensitat del moviment febril» (Amozau).

En la nostra terra, en l'època actual, alguns n'hi ha que hem seguit els consells del sabi mestre de Burdeus i un dels més fervents apòstols d'aquest tractament és i ha sigut el Dr. Borrell de St. Feliu de Codines. *

Quan vareig començar a exercir la nostra professió, fou en els pobles de Sardanyola i Barbará i en la vila de Ripollet en l'any 1914, quan la mortífera epidemia que regnà a Barcelona. Començaren a venir cap aquells pobles, contagiats de Ciutat i jo realment aspaordit per les veus que venien d'aquí, amb la meva poca experiencia, vaig cercà indecís un tractament que pogués fer-me quedar tot lo millor possible devant de la meva nova clientela. Allavors hagué esment de que'l meu antecessor

el Dr. En Mari Capella, empleava el procediment Rondot amb un èxit immillorable. Aleshores vareig fer els primers assaigs cada vegada amb més èxit, i avui després de tres anys de prova, puc presentar-vos una estadística amb 34 cassos d'Ebertheriossi, 29 d'ells tractats amb mercuri i entre'ls que hi conto sòls una defunció.

Permeteu-me que, abans d'entrar de pléa parlar del procediment del metge francés, faci un petit vesllum de l'estat actual del tractament de la dotinenteria.

Antitèrmics.—La generalitat dels companys estém d'acord sobre la inutilitat d'aquests mitjans de la terapèutica, dones mólts cops no s'absorveixen i per lo tant no fan l'efecte desitjat, i altres vegades, són nocius per l'aparell que més hem de vigilar en la tifoidea; el còr. Per la meva part puc dir que'ls he empleat mólts poques vegades i aquestes encara no m'han convençut, inclús he presenciat veritables colapses després de petites dosis de piramidon. L'únic amb que's podria comptar és la quinina, però en les febres contínues no fa efecte, dones no s'absorveix en plena piressi, i en injecció hipodèrmica, ademés de ésser mólts dolorosa, té'l perill de produir necrossi dels teixits vorejants del punt de l'injecció malgrat s'associi amb serum fisiològic.

Balneació.—Realment el mètode d'en Brand fou un gran avenç per a fer descendir la temperatura, un grau, després del bany, però els seus efectes no són de durada, retorna a augmentar tot seguit la tèrmica i això fa que'ns veiem obligats a repetir el bany nit i dia cada tres hores, no deixant descansar al pacient, causant-li un veritable torment mentres és a l'aigua que sempre l'hi causa impresió, necessita personal de certa cultura, en fi, és mólts cops impracticable i el que ha degut exercir en pobles rurals encara ho sap mólts més. Les infusions fredes, mólts bé com a medi de rentar el malalt, però no arriben ni de mólts a lo que pot el mètode d'en Brand. Les toballoles mullades al voltant del còs, el procediment de la manta espanyola, etzétera, són bons procediments per auxiliar altres mitjans terapèutics, però no constitueixen, per ells sòls, un sistema.

Antisséptics.—L'efecte dels insolubles ni cal mentar-lo, en la tifoidea no serveixen per rès. L'acció dels àcids clorhídric i làctric, en les formes mólts atenuades, pot ésser quelcom beneficiosa; en les formes greus, no serveixen per rès més que per a combatrer els símptomes petits de l'Ebertheriossi. Sòls n'hi ha

un que obrant sobre'l fetge i'ls ronyons és pel biclorur d'hydrargiri un gran auxiliar, ens referim a la formina d'en Bardet i Trillat, anomenada després pels alemanys *urotropina*, d'ella en parlaré al tractar dels coadjuvants del mercuri en mon tractament.

A altre ordre d'antissèptics perteneixen els metalls coloidals, que obren actuant directament sobre la sang, augmentant la leucocitossi i l poder bactericidic del teixit hemàtic. Realment, la medicació per aquests mitjans, colargol, electrargol, or coloidal, fora una de les medicacions ideals per la dotinenteria, però té els seus inconvenients. Per una part, la injecció més profitosa és l'intravenosa, que no està carregada de perills; la intramuscular no és d'efectes tan segurs i per altra part, és un bon xic dolorosa. I tant l'una com l'altra, no deslliuren al malalt del martiri dels banys.

Vacunes, autovacunes, serumterapia i autoserumterapia.— Crec que aquests mitjans, sobre-tots l'autovacuna i l'autoserumterapia, estan cridats a ésser les medicacions del pervídrer; però d'això a ser-ho ara, hi ha un gran troç de diferencia. Avui en dia molts són els que combaten aquests procediments, moltíssims més que en el dubte els tenen, i molt contats els seus defensors, i aquests matiixos tenen que confessar molt sovint fracassos dels que se'n dona la culpa, a l'anafilaxia, a reaccions inesperades, a complicacions sobrevingudes, però que en consciència i sense apassionament, es podria culpar al procediment terapèutic. El mateix Vincent acaba cofessant que no hi ha [que demanar a la tifovacuna més del que pot donar, baix el punt terapèutic. No's pot considerar doncs encara com a resultat aquest punt importantíssim de l'aplicació d'aquests mitjans bioterapèutics.

Després de tanta discussió, la major part de companys acaben per decidir-se per l'*espectació*. Banys, grans quantitats de begudes, llimonades, medicació tónica i... esperém.

No és desconsolador, en plé sègle xx; tenir d'acabar amb aquesta positura davant d'una malura humana que tantes vides arrenca a la societat?

El procediment d'en Rondot. lleugerament corretgit, soluciona, al meu entendre, tots aquests dubtes i per això avui el faig objecte d'aquesta comunicació.

Procediment del Dr. Rondot.— El sabi professor de Burdeus, administrava el sublimat corrosiu a sos malalts, en la següent forma: un centigram per dia en poció alcofollitzada que contin-

gués quina, alternant-la amb quinina, llet i grans quantitats de líquid. I quan començava a suprimir-lo ho feia gradualment.

Nostre procediment.—Si fà o no fà, és quasi bé el d'en Rondot, sòls qu'hem procurat corretgir els inconvenients i contra-indicacions que anavem observant en l'aplicació del biclorur.

Dès de 1914 vine empleant el biclorur d'hydrargiri a dosis d'un centígram per dia fins a produir intensa estomatiti, donant allavors uns dies de iodur potàssic, per a tornar al biclorur. Els primers malalts de dotinenteria que vareix visitar foren 9, quatre foren tractats amb medicació ordinària i cinc per aquest procediment, i ja allavors pogué comprovar que'l descens definitiu de la febre per dessota de 39°, generalment a 38°5, s'efectuava als pocs dies de tractament i en cambi en els altres no s'efectuava fins a la tercera o quarta setmana; que mentres els uns tenien que estar sempre amb infusions fredes o banys, els tractats amb mercuri sòls necessitaven tovalloles fredes durant els primers dies, i que'l desenrotlle de les malalties, és feia amb molt més bon aspecte en aquests que en els altres.

Efectes del biclorur de mercuri en l'Ebertheriossi.

Sobre la temperatura.—Es el primer efecte que's nota amb l'ús del biclorur d'hydrargiri; al cap de tres o quatre dies de tractament comença a descendir la curva tèrmica i als cinc o sis dies s'estableix a 38°5, amb petites remissions d'una o dugues décimes durant tot el període d'estat. Després comença un nou descens en lissi, acabant al fi de la quarta o mitjans de la quinta setmana per estacionar-se a 37°.

Sobre l'aparell digestiu.—En la boca produeix l'efecte de tots els mercurials, estomatiti, ptialisme i en grau accentuat així com al individus que són molt sensibles al mercuri, lleu, gera exudació sanguínia de les genives que's produeix amb els treballs de neteja de la boca lo que fa que la llengua, dents i llavis adquireixin un color negrós, però que no té cap importància ni molesta del tot al malalt, ademés de que a la major part de tifòdics ja'ls sòl passar expontaniament. Sobre l'estómac no hi ha cap efecte nociu, ni dóna cap senyal de produir gastriti. Sobre'ls budells fa efectes lleugerament antissèptics per la raó de que al 1/20000 detura el biclorur d'hydrargiri la reproducció de l'Eberth, però aquest efecte és insignificant, el principal és el purgant com a colagog, del mateix modo que'ls

calomelans; el biclorur fa fer dues o tres deposicions diaries, espontànies, de color verdós fosc, per lo que'ns resulta una bona via d'eliminació microbiana. Referent a la ulceració de les plaques de Peyer, fora de l'acció antisséptica beneficiosa, no hi ha cap altre efecte i molt menys nociu, doncs al contrari del que sembla, no he vist ni una sola enterorragia en els meus malalts produïda pel biclorur.

Acció antiflogística.—Aquest efecte observat per tothom en els calomelans, és també tributari del biclorur, el fetge que en el període d'estat de la dotinenteria sòl estar hipertrofiat, així com la melsa, disminueixen rapidament de volúm, els signes de congestió meníngea, deliri, insomni, alucinacions desapareixen en pocs dies. El timpanisme que'ns indica un lleuger grau de peritoniti cedeix igualment així com també els dolors abdominals.

Sobre l'aparell urinari.—Malgrat que'n les intoxicacions per grans quantitats de sublimat es sòl presentar a la llarga l'albuminuria i l'anuria que'ns indiquen la nefriti intersticial, en l'ús del biclorur d'hidrargiri en la tifoidea, no he observat mai cap complicació renal, i això que en més d'un cas d'albuminuria i fins de dissuria degudes a l'infecció l'hem empleat, associant-li l'urotropina i he vist desaparèixer els dos símptomes en poquíssims dies. No és estrany, doncs, està demostrat que'ls calomelans a dossi absorbible són altament diurètics (Ortner). El que'l sublimat, medicalment empleat, no ataca per a res al ronyó, també ho havia observat el Dr. Rondot.

Sobre l'aparell circulatori.—No hi ha cap efecte ni en el punt de vista curatiu, ni en el nociu. Però com que es pot simultanejar amb un tractament hipodèrmic, o per ingesta, adequat, no crec que això sigui un desmèrit pel biclorur d'hidrargiri.

Com es pot veurer, la molestia més grossa que dona el mercuri en la forma que l'he vingut donant fins ara es l'estomatiti, però aquesta també es presenta en el tractament de la sífli i no crec que per aquest motiu el refusi cap company en son tractament.

Contraindicacions.—Al principi em feren pòr l'anuria i l'albuminuria, però dès de que l'alterno amb un gram diari d'urotropina, o bé dono els calomelans a dossi fracta, associats amb un poc de pols de didalera, no'm fa cap pòr emplear el mercuri en els tifódies que tenen símptomes renals, fora de quan veigés que al cap d'uns dies de tractament no cedeixen o augmentessin, que cal dir no m'ha succeït mai.

Un altre símptoma que'm faria pòr seria l'enterorràgia, però en cas de que fos mólt abundant, doncs en cas contrari continuaria en el tractament ajudat per un tractament coagulant, i astringent. Ademés, en cas de que una enterorràgia excessiva em fés deturar el tractament, no tindria cap pòr en retornar a començar-lo un cop deturada aquesta.

Manera d'obrar el mercuri en forma de sublimat o en la de calomelans.—Associo les dúes formes, perquè crec que és igual, doncs els calomelans un cop s'han trobat amb el cloro del suc gàstric es transformen en biclorur i com a tal fan sos efectes.

Móltos són els que's creuen que l'acció del biclorur de mercuri que aném a cercar els que l'empleem contra l'Ebertheriòsi és el seu efecte local antissèptic i ens tiren en cara que és insignificant. I així és, l'efecte antissèptic local és insignificant, però no deixa de contribuir al major èxit del sublimat. Per altra part, lo que succeeix amb el centígram de biclorur, és que pel mateix budell és absorvit i portat al terreny circulatori; un cop allí aquest mercuri obra com els metalls coloidals, augmentant el nombre de leucocits i llur funció fagocitaria, aquesta fa disminuir el nombre de baccils per una banda, i per l'altra, separa els fagocits destruïts en la malaltia, que ja sabém que són en gran quantitat. Al absorvir-se, ademés, desenrotlla són poder antiflogístic i com a antissèptic hemàtic i de la mena d'aquests tres efectes ens dona el resultat tan notori del descens de la gràfica térmica i el desenrotlle tan beneficiós de la malaltia.

Dossi.— Jo he donat sempre als meus malalts un centígram de biclorur d'hidrargiri en doscents grams de veïcol, que és un decuit de quina; als nens, de 5 a 7 mil·ligrams. Es pot arribar a donar 2 centígrams en 300 g. de veïcol.

Associacions.— Hi sole associar unes XV gotes de solució de adrenalina perquè crec qu'és un gran medicament per a evitar les enterorràgies i per ajudar a l'acció antitòxica de les càpsules suprarrenals que considero està mólt delmada en l'Ebertheriòsi.

També hi associo qualcuna vegada un gram de persulfat de sosa que augmenta el nombre de leucocits i el poder d'absorció de la sang, per lo que'm resulta un gran coadjuvant del sublimat.

Sempre hi associo una quantitat d'alcofoll lo que fa que'l biclorur sigui de més fàcil absorció, i aquest alcofoll el recepto generalment en cognac o bé en forma de tintura tònico-cardia-

ca. Per cert que malgrat lo que es diu de que'l sublimat precipita els alcaloides, no he trobat mai cap efecte desagradable associantlo amb tintures d'estrofantus, didalera, etz.

Sole fer donar amb sublimat dos papers al dia de formina o urotropina de 50 centígrams cada un, són efecte diurètic, i antisèptic, així com sos efectes sobre'l fetge han resultat per mí d'una gran eficacia com a coadjuvant del mercuri:

Quan l'estomatiti és intensa després de cinc o sis dies de tractament de biclorur, quan el malalt ha absorvit cinc o sis centígrams del mercurial, allavors dono dos o tres dies de iodur potàssic per a el·liminar el mercuri.

El iodur, ens manté l'efecte antiflogístic del mercuri i per el iode que conté ens fa un efecte altament antissèptic, doncs crec junt amb els Drs. Charles i Arnozan de Burdeus, que té un gran poder antissèptic i els fets m'ho han demostrat.

Al cap de dos o tres dies de iodur, retorno a donar cinc o sis dies més de sublimat i així fins al fi de la malaltia, fins que'l malalt entra francament en període de convalescència. Cal dir que quan més aviat es comença el tractament i més se manté fins a plena convalescència més segur és l'èxit.

També he empleat els calomelans a dossi de 10 a 15 centígrams en els malalts anúrics associats amb 10 centígrams de polvos de didalera fins a produir estomatitis i donant per el·liminar el mercuri el iodur en la mateixa forma qu'hem exposat. L'efecte del calomel és tant excel·lent com el del biclorur en els tres cassos en que l'hem usat.

Vos afegeixo una estadística que no llegiré per no fer-me pesat i quin resultat és aquest:

Tifoidees	N.º	Descens de febre a 38,5º	Durada de la malaltia	Morts
Tractades amb biclorur d'hidrargiri.	26	Del 3. ^{er} al 10. ^e dies	De 3 a 9 setmanes (terme mitg 5 set.)	1
Tractades amb calomel a dosis fractes.	3	Del 3. ^{er} al 4. ^{rt} dies	De 4 a 5 setmanes	0
Tractades amb medicació variada.	5	De la 3. ^a a la 4. ^a setmana.	De 4 a 13 setmanes	0

Lo que dóna una mortalitat de 3,5^o/_o, quasi com a la melitenssi.

ESTADÍSTICA DE FEBRES TIFOIDES TRACTADES DES DE 1914 A 1917

Número	Sexe	Edat	Tractades amb Bicolorur Hg.	Tractades amb Calomel	Tactades amb medicació variada	Temperatura inicial	Descens definitiu a 39°,5	DURACIÓ DE LA MALALTIA Curació a les	Mort a	Reaigudes	Complicacions	Relíquies	Pronostic inicial
I	home	34 anys	—	En el principi	Antiséptics	40°	3. ^a setmana	5 setmanes	—	no	Ulc. còrn. per ectropión antic	—	Greu
II	»	40 »	si	»	—	40°	5.1 dia	»	—	—	Miocarditis, Dissuria	—	»
III	dòna	38 »	—	»	Antiséptics	39°	2. ^a setmana	3 »	—	—	—	—	Benigne
IV	»	23 »	si	»	—	40°,5	3.er dia	4 »	—	—	—	—	Greu
V	home	13 »	abandonat	»	Tes. déts., egol.	40°	4. ^a setmana	13 »	—	—	Enterites mening. aurí, miocard. i proctom.	—	Desesperant
VI	»	22 »	si	»	—	40°	6.6 dia	7 »	—	—	—	—	Greu
VII	dòna	25 »	si	»	—	40°	4.1 dia	4 »	—	—	—	—	»
VIII	home	25 »	—	»	Sm. Ferrán, in-gest, Ilimonades	40°,5	4. ^a setmana	6 »	—	—	Dissuria, imsomni, subdeliri	—	»
IX	»	30 »	3. ^a setmana	—	Principi	(3. ^a setmana) 40°,5	3.er dia de sublimat	5 »	—	—	Miocarditis, dissuria, sordera	—	Gravíssim
X	dòna	32 »	si	Purgant 1.er	Urotropina	40°	5.1 dia	5 »	—	—	Dissuria	—	Greu
XI	home	40 »	si	»	—	40°	4.1 »	6 »	—	—	—	—	»
XII	»	12 »	si	»	—	40°,3	4.1 »	9 »	—	—	—	—	»
XIII	»	17 »	si	no	—	40°	3.er »	5 »	—	—	Supuració aurella	Albuminúria	»
XIV	dòna	18 »	si	Purgant 1.er	—	40°,2	9.6 »	5 »	—	—	—	—	»
XV	home	10 »	si	»	—	40°	5.1 »	5 »	—	—	—	—	»
XVI	dòna	19 »	si	»	—	40°	4. »	5 »	—	—	—	—	»
XVII	»	36 »	2. ^a setmana	—	Fins 2. ^a setma.	40°,5	als 4 dies de sublimat	6 »	—	—	—	—	»
XVIII	home	12 »	si	»	—	40°	10.6 dia	8 »	—	—	Miocarditis, dissuria	Lumbàgo	»
XIX	»	20 »	si	»	—	40°	4.1 »	5 »	—	—	—	Ciàtica	»
XX	»	17 »	si	»	—	40°	5.1 »	6 »	—	—	—	—	»
XXI	»	5 »	—	a dosis fractes	—	40°,3	4.1 »	4 »	—	—	Miocarditis, nefritis	Neuritis	»
XXII	»	10 »	si	—	—	39°,5	4.1 »	3 »	—	—	Signes de meningitis lleugera	—	»
XXIII	»	17 »	si	Purgant 1.er	Urotropina	40°,2	6.6 »	6 »	—	—	Lleugera nefritis	—	»
XXIV	dòna	34 »	—	a dosis fractes	—	40°,5	6.6 »	4 »	—	—	Miocarditis, dissuria	—	Gravíssim
XXV	home	35 »	—	»	Urotropina	39°	4.1 »	5 »	—	—	—	—	Benigne
XXVI	dòna	13 »	—	Purgant 1.er	—	40°,1	3.er »	4 »	—	—	Miocarditis, nefr., úlc. de cúbic	—	Greu
XXVII	home	10 »	si	»	Banyes	40°,5	4.1 »	6 »	—	—	Miocarditis, nefr., úlc. de cúbic	—	Gravíssim
XXVIII	dòna	34 »	si (?)	»	—	40°,5	7.6 dia	8 »	—	—	Miocard. colaps. nefr., menin. + per complicació cardíaca	—	»
XXIX	home	38 »	—	»	Urotropina	40°,5	5.1 »	7 »	—	—	Cardio-renals	—	Greu
XXX	dòna	46 »	si	—	»	40°,2	3.er »	8 »	—	—	Cardiaques, hepàtiques	—	Gravíssim
XXXI	»	20 »	si	Purgant 1.er	—	39°,5	5.1 »	5 »	—	—	—	—	Benigne
XXXII	»	17 »	si	»	—	40°,5	6.6 »	3 »	—	—	—	—	Benigne
XXXIII	home	24 »	si	»	—	40°,5	4.1 »	5 »	—	—	Renals	—	Benigne
XXXIV	»	19 »	si	»	—	39°,5	5.1 »	4 »	—	—	Cefalalgia	—	Benigne

Després d'això i per acabar sentém les següents

CONCLUSIÓNS

1.ª El mercuri i en especial el biclorur és un gran mitjà terapèutic contra l'Ebertheriossi.

2.ª Avui és el mitjà que més indicacions reuneix en sos efectes i que menys contraindicacions té contra la tifoidea. Essent el medicament que menys molesties causa al malalt.

3.ª Donat que'ls procediments bioterapèutics no estàn del tot perfeccionats, es deuría assaijar dès d'un principi el biclorur d'hydrargiri en la tifoidea i en són defecte els calomelans.